

Ümumtürk ədəbiyyatının təbliği və öyrənilməsində İKT-nin rolu

Aytən Qurbanova

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu, Azərbaycan Pedaqoji Universiteti
filoloq86@mail.ru

Xülasə — Müasir gəncliyin, ümumiyyətlə cəmiyyətin formalaşmasında rol oynayan mühüm məqamlardan biri də İKT-nin sürətli inkişafıdır. İKT-nin cəmiyyətin həyatına bu qədər daxil olduğu bir dövrdə, hətta mütaliənin də elektronlaşmasının özünəməxsus müsbət və mənfi tərəfləri vardır. Belə ki, xüsusən, mütaliə mövzularının nə dərəcədə uğurlu seçilməsi bu sahədə diqqət olunması vacib olan məsələlərdən biridir. Nəzərə alsaq ki, turançılıq və türkçülük ölkəmizdə və bütün dünyada geniş şəkildə yayılmış, eləcə də türk dövlətlərinin rəhbərləri tərəfindən son illərdə ən mühüm ideyalardan birinə çevirilmişdir. Bu səbəbdən də tələbə və şagirdlərdə bu istiqamətdə oxu vərdişlərini aşılamağa, o cümlədən ciddi elmi tədqiqatlar aparmağa ehtiyac vardır.

Açar sözlər — *ümumtürk ədəbiyyatı; muxtariyyətdə olan türk dövlətləri; informasiya texnologiyaları; türk dilləri; türkçülük; turançılıq*

I. GİRİŞ

“Mən fəxr edirəm ki, türk dillərinə mənsub olan Azərbaycan dili bu qədər bədii ifadələrlə zəngindir və biz həyatın bütün sahələrinə aid olan fikirlərimizi öz ana dilimizdə ifadə edə bilərik” [1]. Ümummilli lider Heydər Əliyevin dediyi bu fikir həm

bütövlükdə türk dillərinin, həm də türk dil ailəsinin bir qolu olan doğma Ana dilimizin şirinliyindən, zənginliyindən, poetikliyindən xəbər verir. Əsrlərlə təqiblərə məruz qalan türk dilləri bütün türkdilli dövlətləri birləşdirən əsas mənəvi dəyərdir. Məhz bu səbəbdən də, milli dilimiz daxil olmaqla, bütün digər türk dillərinin əsrlər boyunca qorunub saxlanması, qarşılıqlı inkişaf etdirilməsində, yayılmasında görkəmli türk liderlərinin, ziyalılarının rolu böyükdür.

II. ÜMUMTÜRK ƏDƏBİYYATININ TƏBLİĞİ VƏ ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ İKT-NİN ROLU

“Parçala, hökmranlıq et!” siyasəti ilə türk soyundan olan millətlərin illərlə etnik tərkibinin dəyişdirilməsinə çalışan və təzyiq altında saxlayan siyasi rejim – Sovet hakimiyyəti parçalandıqdan sonra müstəqil Azərbaycan Respublikasında türkçülük, turançılıq ideyalarının inkişafı yolunda mühüm addımlar atıldı [2]. 1993-cü ildə Azərbaycanda hakimiyyətə gələn ulu öndər Heydər Əliyev yenidən ümumtürk mədəniyyətinin təkamülü və türk dövlətləri, toplumları arasında dostluq, qardaşlıq münasibətlərinin inkişafı yolunda ilk addımı məhz həmin gün – 15 iyun 1993-cü ildəki çıxışı zamanı atdı.

O, türk xalqlarının birləşdirilməsi yolunda türkün düşmənlərinin anlamayacağı bir strategiya və taktika yeridərək, “Ey türklər, gəlin birləşək!” demədi, müştərək türk eposları “Kitabi-Dədə Qorqud”-un və “Manas”-ın müvafiq olaraq 1300 və 1000 illik yubileylərini ümumtürk hadisəsi kimi keçirdi. Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyini türk bədii təfəkkürünün hadisəsi kimi qeyd edərək Türkiyə Böyük Millət Məclisinin tribunasından bütün dünyaya bəyan etdi [2]: “Füzuli bütün türkləri birləşdirən şəxsiyyətdir!”

TÜRKSÖY-un formalaşması, türk xalqlarının mədəni abidələrinin, şəxsiyyətlərinin, türkmən şairi Məhdımqulunun, qazax ədəbiyyatının klassiki Abayın, böyük özbək hökmdarı Əmir Teymurun, İbn-Sinanın, Nizaminin, Nəvainin, Yunis İmrənin, Füzulinin, Mahmud Qaşqarının, bir çox başqa dahilərimizin, “Kitabi-Dədə Qorqud”, “Alpamış”, qırğız eposu “Manas”-ın yubileyinin təşkil edilməsində Ümummilli liderin iştirakı, əslində, bu istiqamətdə çox önəmli addımlar idi. 1996-cı ilin noyabrında dahi şairimiz Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi, 2000-ci ilin aprelində isə böyük türk eposu “Kitabi-Dədə Qorqud”-un 1300 illiyi ilə bağlı türk dünyasının təmsilçilərini, dövlət xadimlərinin, alim, şair və yazıçıların, mədəniyyət xadimlərinin Bakıya toplaşması ümumtürk ədəbiyyatının, mədəniyyətinin əlaqəli şəkildə inkişafına mühüm töhfə verdi. Ancaq nəzərə alsaq ki, bir neçə on il əvvəldən söhbət gedir, o zaman İKT-nin inkişaf səviyyəsi imkan vermirdi ki, bu tədbirlər, eyni zamanda,

ortaq ədəbiyyat, mədəniyyət geniş şəkildə türkdilli ölkələr arasında təbliğ oluna bilsin.

Fikrimizcə, hələ də yaxasını Rusiya və ÇXR kimi imperialist dövlətlərin pəncəsindən qurtara bilməyən və onların ərazisində muxtariyyətdə yaşayan 15 türksöylü xalqın ümumtürk mədəniyyətinin təşkili və təbliği məsələlərindən geri qalması problemi, əgər siyasi məsələlər olmasa idi, sadəcə, İKT-nin yüksək inkişafı ilə aradan qalxa bilərdi. Çünki İKT-nin sürətli inkişafı bütün dünyada zaman və məkan məhdudiyətlərini aradan qaldırır [3].

Azərbaycanın şair və yazıçıları hələ qədim dövr farsdilli ədəbiyyatımızdan başlamış, hətta sovet dövrü də daxil olmaqla, öz yaradıcılıqlarında türk, Turan sevgisini gizlətməmişlər [4]. Nizami Gəncəvinin poemalarında da türk sevgisini çox aydınlıqla sezə bilirik. Belə ki, müəllif farsın dilində türkü vəsf edən, farsın dilində türkün tarixini yaradan dahi sənətkar idi. Elə bu səbəbdən də klassiklərimizdən qalan türk ədəbiyyatını, türkcülük ideyasını müasir gəncliyimiz arasında təbliğ etməliyik.

Hazırda İKT-nin yüksək səviyyədə inkişafı və demək olar ki, yer kürəsinin çox geniş bir ərazisində İKT-nin əlçatanlılığı imkan verir ki, ümumtürk ədəbiyyatını və mədəniyyətini ən ucqar ərazilərdə məskunlaşmış eyni kökdən olan qardaşlarımıza belə çatdırıla bilsin. Bu məsələdə aşağıdakı formatda tədbirlərin həyata keçirilməsinin artıq nə qədər məqsədəuyğun olması ciddi müzakirə mövzudur:

- müştərək ədəbi portalların təşkili və təhsil müəssisələrində reklam olunması;
- müştərək ədəbi dərnəklərin təşkili, bütün türk ölkələrinin bədii dəyərlərinin təbliğ olunmasına nəzarət etmək;
- bütün türk xalqlarının ədəbiyyatı ilə ədəbi əlaqələr fonunda simpozium və konfransların təşkili;
- müştərək kitab sərgilərinin təşkili;
- tələbələrədən təşkil olunmuş könüllü teatr truppalarının yaradılması;
- ədəbi-bədii gecələrin təşkil edilməsi;
- festivalların təşkil olunması;
- bədii əsərlərə çəkilən filmlərin kinostudiya şəklində izlədilməsi;
- türk xalqlarının yazıçı və şairlərlə görüşlərinin təşkil edilməsi.
- müştərək onlayn dərslərin tədrisi və s.

NƏTİCƏ

Son dövrlərdə İKT-nin yüksək səviyyədə inkişafı yuxarıda həyata keçirilməsi məqsəduyğun olan məsələlərin əksəriyyətinin məhz virtual platforma üzərindən reallaşdırılmasına imkan verir. Belə ki, müştərək ədəbi portalların hazırlanması şərait yaradır ki, məsələn,

Azərbaycanda hələ də tədqiqatında boşluqlar olan başqırd, çuvaş, tuva, xakas və s. türkdilli xalqların ədəbiyyatı haqqında kifayət qədər dolğun məlumatlar əldə edə bilək.

Türkdilli ölkələr arasında onlayn konfransların daha sıx təşkili həyata keçirilərsə, bu qardaş xalqlar arasındakı münasibətləri və dostluğu daha da genişləndirə bilər. Virtual şeir gecələrinin təşkilini həyata keçirməklə qədim ənənələrə söykənən ümumtürk ədəbiyyatını türk xalqlarının birlik və güc simvoluna çevirmək mümkündür.

Beləliklə, İKT-nin hazırda həyatımızın çox hissəsini zəbt etməsini biz əslində daha səmərəli şəkildə istifadə edərək dəyərlərimizin inkişafına və təbliğinə yönəldə bilərik.

İSTİNADLAR

- [1] <https://azerbaijan-news.az/az/posts/detail/heyder-eliyev-ve-dil-medeniyetimiz-1650490040N>.
- [2] N.Cəfərov. Türk dünyasının birliyi strategiyası: Heydər Əliyevdən İlham Əliyevə”, Xalq qəzeti.- 2009.- 18 iyul.- s. 3.
- [3] S.Abdullayev, S.Abasova. Təhsil prosesində İKT-nin tətbiqinə və keyfiyyətinə sistemli yanaşma prinsipləri haqqında. “Elektron dövlət quruculuğu problemləri” I Respublika elmi-praktiki konfransı, 4 dekabr, 2014 İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan.
- [4] Şəmsizadə “Turan birliyi: İdealdan həqiqətə”. 525-ci qəzet.- 2022.- 10 iyun.- s.13